

Lunds Universitet
B-uppsats i Mänskliga Rättigheter
Handledare: Maria Ericson
Examinator: Olof Beckman

Barnets rätt till utbildning

En fallstudie av modellen "Child Friendly Schools"

Jennie Åström
2012-03-15

Abstract

In this essay I am trying to map out the Childs right to education, how aid organizations work in developing countries to promote this issue. And what criteria have to be met in order to achieve long term and sustainable development. I used the model "Child Friendly Schools", a model considering the individual child, as the centre of attention. It sets out four main objectives on how to create and develop a safe and nurturing environment for the children to grow up in. It also involves the whole community, from parents and teachers to local authorities and so on. To illustrate my findings I have chosen to analyze them using Urie Bronfenbrenner ecological theory of human development. The theory is based on systems that are interrelated to each other. How the correspondence between the individual and its environment works in different settings. It also explains how not only the environment has an influence on the individual but the individual has the ability to influence the environment, and why that's so important. I have done one interview with a person who works at the aid organization Barnfonden, and have been involved in the project *To promote Quality Learning Opportunities and Enhance Achievements in Basic Education for Vulnerable Children in Aynage*, in Ethiopia. I have also supplemented the interview with documents on the CFS-model.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	2
1. Inledning	3
1.1 Syfte	3
1.2 Frågeställning	3
1.3 Metod och material	4
1.4 Teori	6
2. Konventionen om barnets rättigheter	8
2.1 Etiopien	12
2.2 Tidig utbildning på Etiopiens landsbygd	13
3. Child friendly schools	18
3.1 Intervju Barnfondens projekt i Etiopien	20
3.2 UNICEF's Child Friendly Schools: Ethiopia Case Study	24
4. Analys	25
4.1 Diskussion	26
5. Litteraturförteckning	29
Bilaga	31

1. Inledning

Barns rätt till utbildning finns fastställt i Konventionen om barnets rättigheter som är en del av de Mänskliga rättigheterna. Trots detta är det i många länder svårt för barn att kunna utnyttja denna rättighet. I konventionen om barns rättigheter står det att *särskild hänsyn ska tas till utvecklingsländernas behov*. I Etiopien är grundskolan avgiftsfri men det kan ändå förekomma en del andra avgifter samt inköp av skolmaterial och skoluniform. På landsbygden är fattigdomen utbredd och barnen behöver ofta hjälpa till med hushållet och familjens försörjning vilket i många fall leder till att de inte har möjlighet att gå i skolan.

Jag har därför valt att göra en fallstudie av ett utbildningsprojekt för barn i Etiopien som Barnfonden arbetar med. De arbetar för att främja barns möjligheter att gå i skolan genom att tillämpa modellen ”Child Friendly Schools”.

”I alla länder där Barnfonden arbetar ligger fokus på insatser inom utbildning och hälsa. Det startas också olika projekt för att öka familjernas inkomst. Hur programmen är upplagda varierar från land till land och från projekt till projekt eftersom arbetet anpassas efter lokala förhållanden och efter familjernas egna önskemål. I fältarbetet eftersträvas en hållbar utveckling och hjälp till självhjälp. Familjerna är därför själva mycket delaktiga i arbetet.” ([Barnfonden](#))

För att analysera och lyfta fram den här modellen har jag använt mig av Urie Bronfenbrenners teori om utvecklingsekologi. Den beskriver hur samspelet mellan individ och miljö kan ha inverkan på både den enskilda individen, barnet och dess omgivande närmiljöer.

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att kartlägga barnets rätt till utbildning i den internationella lagstiftningen (enligt FN’s konvention och barns rättigheter), samt att undersöka hur en biståndsorganisation enligt den här modellen (CFS) arbetar för att främja barnets utbildningsmöjligheter för en långsiktigt och hållbar utveckling.

1.2 Frågeställning

- Vilken rätt har barnet till utbildning (enligt barnkonventionen)?
- Hur arbetar en biståndsorganisation, i det här fallet Barnfonden, för att främja barns utbildningsmöjligheter och vilka utmaningar har man mött i ett utvecklingsland som Etiopien?
- Vilka kriterier utifrån den här modellen främjar barns utbildningsmöjligheter?

1.3 Metod och material

Till denna fallstudie har jag valt att göra en öppen riktad djupintervju och kompletterat med skriftliga källor. Anledningen till valet av denna intervjuform var att kunna få en så bred bild som möjligt av hur Barnfonden arbetat med den här modellen. Samtidigt som jag som intervjuare inte ville begränsa svaren för att kunna leda in intervjun på de ämnen som varit mest intressanta för denna studie. Det skriftliga materialet som använts för att komplettera intervjun är artiklar om modellen Child Friendly Schools och artiklar rörande situationen kring utbildning i Etiopien främst på landsbygden. Jag har även fått ta del av en del av projektplaneringen men eftersom jag inte har tillåtelse att sprida det materialet vidare har jag istället använt det som underlag för intervjun.

Den intervjuade, Catherine Larsson Palomäki, är handläggare på Barnfonden och har arbetat med det här utbildningsprojektet. Intervjun utfördes hemma hos respondenten den 26 maj 2011. Jag började intervjun med att be Larsson Palomäki, respondenten att öppet beskriva hur Barnfonden arbetat med det här projektet och med modellen ”Child Friendly Schools”. Därefter ställdes följdfrågor på vissa ämnen som respondenten då fått utveckla. Intervjun spelades inte in utan jag skrev ner allt som respondenten berättade. Efter det skrevs sedan informationen rent och till sist fick respondenten läsa igen det renskrivna materialet och korrigera om något uppfattats felaktigt eller saknades.

Respondenten, Larsson Palomäki har varit i området två gånger, första gången innan det startades och sex månader in i projektet. Under den här tiden har det skett en hel del förändringar. Alla är mycket drivna och hittar lösningar. Lärare, personal och familjer är väldigt engagerade och viljan är stor.

I den helt öppna intervjun och i den riktade öppna intervjun beskriver den tillfrågade fritt sitt sätt att uppfatta ett fenomen, resonerar med sig själv och beskriver sammanhang som han eller hon anser är betydelsefulla för beskrivningen av fenomenet.¹ Den som svarar får beskriva sin egen bild av verkligheten och intervjun ger data som ökar förståelsen för människors subjektiva erfarenheter. Syftet är att ta reda på vilken mening och innebörd en individ ger ett fenomen för att kunna förstå respondentens sätt att tänka. Det handlar alltså om att förstå hur och på vilket sätt den sociala verkligheten är konstruerad och ordnad ur

¹ Lantz, Annika. (2007). *Intervjumetodik*. Polen: Studentlitteratur, s. 30

respondentens perspektiv. Den öppna riktade intervjun ger intervjuaren data som är sammanhangsbestämda och ger en unik möjlighet att förstå individens placering av ett fenomen i relation till en inifrån bestämd omgivande kontext. Respondenten bestämmer vilken kontext som är betydelsefull. Vid denna typ av intervju ställs frågor om hur något är och vilken mening det har. Genom den öppna riktade intervjun är det möjligt att fånga en persons uppfattning och upplevelse av vad som är för personen betydelsefulla kvaliteter. Det är respondenten som definierar och avgränsar fenomenet.² Vid intervjuens uppläggning ställs en vid fråga och intervjuaren följer upp och ställer följdfrågor. På detta sätt fördjupas förståelsen av det som respondenten vill belysa. Svaren är öppna och intervjuaren fördjupar sig i det som respondenten tycker är meningsfullt.³ Den öppna riktade intervjun gör det möjligt att undersöka och genom en analys dra slutsatser om kvaliteter. Kvalitativa analyser gör det möjligt att beskriva fenomenen på ett differentierat sätt och öka förståelsen för nya fenomen. Komplexa sammanhang blir möjliga att förstå och utifrån en analys av enskilda fall går det att bygga upp modeller som belyser fenomenet ur ett nytt perspektiv.⁴ För att kunna dra slutsatser om samband mellan begrepp krävs data som ger underlag för kvalitativ analys.⁵ I en öppen intervjuform är det sammanhanget som utgör tolkningsgrunden. Sammanhanget måste sedan även definieras och avgränsas.⁶ Intervjuaren har som uppgift att följa respondentens tänkande, att öka förståelsen av personligheten i relationen till situation och kontext.⁷ Vid den öppna riktade intervjun ställs en öppen fråga, de områden som respondenten tar upp följs upp men även de områden som modellen anger.⁸ De data som utgör underlag för en kvalitativ analys är beskrivande. Men att sammanfatta vad olika personer uttryckt behöver inte vara en analys och det betyder därför inte nödvändigtvis att förståelsen av det fenomenet man undersöker har ökat.⁹ Ambitionen är att ytterligare vidga förståelsen av fenomenets mening. *Giltigheten gäller i vilken grad de teoretiska begreppen ytterligare fördjupar förståelsen av fenomenet.*¹⁰

² Lantz 2007, s.30

³ Lantz 2007, s. 33

⁴ Lantz 2007, s. 34

⁵ Lantz 2007, s.36

⁶ Lantz 2007, s.53

⁷ Lantz 2007, s. 54

⁸ Lantz 2007, s. 62

⁹ Lantz 2007, s. 99

¹⁰ Lantz 2007, s.101

Genom intervjun har jag fått reda på hur Barnfonden arbetat med det här projektet i Aynage i Etiopien utifrån den givna modellen Child Friendly Schools. I intervjun har vissa frågor utvecklats mer än andra för att kunna belysa vissa problem samt för att försöka se samband mellan det skriftliga materialet resultatet från intervjun.

1.4 Teori

Urie Bronfenbrenner är en modern utvecklingspsykolog som har utvecklat ett sätt att tänka om utvecklingsprocessen hos barn och ungdomar, en teori som kallas utvecklingsekologi.¹¹ Denna teori valdes ut för att kunna belysa och försöka visa på sambandet mellan ett barns utveckling och de grundläggande delarna som kännetecknar modellen Child Friendly Schools.

Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologi analyserar tre typer av system för mänsklig utveckling.¹² En teori där allting ses som sammanhängande och vår kunskap om utveckling avgränsas genom kontext, kultur och historia.¹³

"Den mänskliga utvecklingens ekologi inrymmer det vetenskapliga studiet av den fortgående, ömsesidiga anpassningen mellan en aktiv, växande mänsklig varelse och förändrade karaktäristika i de närmiljöer i vilka den utvecklande personen lever, såsom dessa processer påverkas av relationerna mellan miljöerna sinsemellan och av det större sammanhang vilket omger närmiljöerna."¹⁴

Man måste därför dels kartlägga de objektiva förhållanden som människor lever och utvecklas i och dels hur människorna själva upplever och uppfattar dessa förhållanden. En grundläggande utgångspunkt för den här modellen är synen på utvecklingsförloppet som en produkt av samspelet mellan den växande individen och miljön.¹⁵ Bronfenbrenners modell har ett processinriktat perspektiv och en annan utgångspunkt ligger i individ-miljö relationen . Alltså att miljön verkar inte bara på individen, individen kan också påverka åtminstone delar av sin miljö.¹⁶ I den innersta nivån av detta ekologiska schema, en av de grundläggande delarna av analysen finns *dyaden* även kallat två-personssystem. Enligt traditionell inriktning vid experiment på en enda försöksperson samlas data enbart in för en person i taget, till exempel antingen om barnet eller modern för sig men det görs sällan för båda samtidigt. Men i de fallen där det utförs samtidigt visar den framväxande bilden nya och mer dynamiska möjligheter för båda parterna. Till exempel tyder dyadiska data på att om en medlem av paret genomgår en process av utveckling, gör den andra det också. Detta förhållande ger en nyckel till förståelse för utvecklingsmässiga förändringar inte enbart hos barn men även hos vuxna

¹¹ Growingpeople.se 110526

¹² Andersson, Bengt-Erik.(1980). Bronfenbrenners utvecklingsekologi, *Inbunden föreläsning vid Nordisk Förenings för Pedagogisk forskning konferens i Göteborg 23-26 oktober 1980*. Stockholm: Barnpsykologiska forskningsgruppen, s. 3

¹³ Darling, Nancy. (2007). *Ecological Systems Theory: The Person in the Center of Circles*. Research in Human Development. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

¹⁴ Andersson1980, s.9

¹⁵ Andersson 1980, s.13

¹⁶ Andersson 1980:14

som utgör primära vårdnadshavare såsom mödrar, fäder, lärare osv. Nästa nivå som sträcker sig utanför dyaden och som har lika stor betydelse för utvecklingen och kallas N + 2 *systems*-triader, tetrader och större interpersonella strukturer. Flera resultat visar på att kapaciteten hos en dyad är på ett avgörande sätt beroende av närvaron och deltagandet av en tredje part såsom makar, släktingar, vänner och grannar. Om en sådan tredje part skulle saknas eller om den spelar en störande roll leder det till att utvecklingsprocessen som ett system bryts ner.¹⁷ Samma princip gäller för förhållanden mellan miljöer såsom hemmet, skolan eller arbetsplatsen. För att dessa miljöer ska kunna fungera som kontext för utveckling krävs det sociala sammankopplingar mellan dessa samt gemensamt deltagande, kommunikation och information om den andra.¹⁸ Utveckling definieras som individens framväxande uppfattning om den ekologiska miljön, hans relation till den, likväl som individens växande kapacitet att upptäcka, upprätthålla eller förändra dess egenskaper.¹⁹

Bronfenbrenners olika system

Bronfenbrenner uppfattar miljön som en serie sammanhängande strukturer, där den ena ryms i den andra ungefär som ryska dockor.²⁰

Längst in finns barnet eller individen i dess omedelbara närmiljö. Dessa komponenter tillsammans utvecklar ett nätverk av relationer – de bildar ett system – som påverkar det utvecklande barnet eller individen. Detta är vad Bronfenbrenner kallar ett *mikrosystem*. Tyngdpunkten ligger på individens bestående förändringar i sättet att handla i och med sin omgivning/miljö. Man tittar på de aktiviteter, roller och relationer barnet engagerar sig i.²¹ Man kan analysera varje mikrosystem var för sig, men de nätverk av relationer och aktiviteter, som utvecklas inom dem, är självfallet inte oberoende av varandra. Relationer utvecklas, i olika grad, mellan mikrosystemen som sedan kan få konsekvenser för barnet. Det är viktigt att förstå hur de här relationerna hänger ihop och hur ett barns utveckling är beroende av dem. Tillsammans bildar mikrosystemen ett större system, *mesosystemet*, och analyser av relationer mellan närmiljöer sker därför på mesonivå.²² Ju mer kontakter det finns mellan olika närmiljöer, förutsatt att de stödjer och kompletterar varandra vad gäller aktiviteter, roller och

¹⁷ Bronfenbrenner, Urie. (1979) *The Ecology of Human Development*. Experiments by Nature and Design. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, s. 5

¹⁸ Bronfenbrenner 1979, s. 6

¹⁹ Bronfenbrenner 1979, s. 9

²⁰ Se bilaga 1

²¹ Andersson 1980, s.17

²² Andersson 1980, s.15

sociala relationer, desto större betydelse får det för barnets utveckling. (Andersson 1980:22) *Exosystemet* utgör därmed miljöer utanför barnets direkta närmiljö. (Andersson 1980:16) Analysen utgår i detta system från att samhällsinstitutioner och förhållanden och faktorer utanför barnets närmiljö trots allt påverkar utformningen och det konkreta innehållet i aktiviteterna, rollerna och relationerna.²³ Längst ut är *makrosystemet*, det kan t.ex handla om de politiska beslut som lett fram till utformningen av barnomsorgen och skolan. Men även allmänna värderingar i kulturen, skolans och familjens funktion i dagens samhälle, existerande könsrollsmönster etc.²⁴

2. Konventionen om barnets rättigheter

”Själva idén om barnets rättigheter betonar just att barn har rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda, att få skydd mot utnyttjande och diskriminering, att få uttrycka sin mening och bli respekterade. Samhället har en skyldighet att svara på dessa krav”.²⁵

Som barn definieras varje människa under 18 år om inte barnet blir myndig tidigare enligt lag som gäller barnet. (art. 1)

Konventionen om barnets rättigheter antogs den 20 november 1989. Två år senare hade en majoritet av världens stater ratificerat konventionen och därmed bundit sig juridiskt att för att genomföra den.²⁶ Hittills har 193 stater ratificerat barnkonventionen. Somalia har signerat konventionen men inte ratificerat efter som landet fungerande regering med behörighet att ratificera internationella konventioner. USA har ännu inte ratificerat konventionen.²⁷

Konventionen har folkrättslig kraft och regeringar som ratificerat konventionen måste respektera den och rapportera vad de gjort för att genomföra den. *De kan – åtminstone moraliskt – ställas till svars om de inte efterlevt den.*²⁸

Konventionen ger en universell definition av vilka rättigheter som borde gälla för barn över hela världen, i alla samhällen oavsett kultur, religion eller andra särdrag. Det enskilda landets regering är ansvarig för att rättigheterna respekteras i respektive land. Konventionen sträcker sig över nationsgränserna och ställer även krav på internationellt samarbete.²⁹ Det är individen

²³ Andersson 1980, s. 22

²⁴ Andersson 1980, s.24

²⁵ Hammarberg 2006, s.5

²⁶ Hammarberg 2006, s.5

²⁷ Unicef

²⁸ Hammarberg 2006, s. 6

²⁹ Hammarberg 2006, s. 7

som står i centrum, det enskilda barnet, och alla typer av mänskliga rättigheter inkluderas i konventionen: såväl de ekonomiska, sociala och kulturella som de politiska och medborgerliga.³⁰

Principerna – Barnkonventionens budskap

FN-kommittén har utarbetat riktlinjer för hur regeringarna ska skriva sina rapporter om genomförandet av konventionen. Man ville definiera artiklarnas karaktär och deras inbördes relationer för att underlätta konventionens tolkning. Efter en genomgång av konventionen och protokollen från mötena när texten utformades kom kommittén fram till att den innehöll vissa grundläggande principer och att dessa var formulerade i några av artiklarna – samtidigt som det fanns speglingar av samma principer i andra artiklar. Dessa finns i artiklarna 2, 3, 6 och 12.

I maj 2002 när FN:s specialsession om barn beslöt om en handlingsplan bestämdes att dessa grundläggande principer skulle utgöra ett ramverk för arbetet för barn.

Artikel 2, en grundtanke i konventionen att barn har fullt och lika människovärde. ”Idén om jämställdhet gäller också *mellan* barn: alla barn har lika värde”. Till exempel att i många länder får flickor inte samma chans som pojkar att gå i skolan.

Artikel 3, *barnets bästa*; ”vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet”. (art. 3.1)

Artikel 6, *rätten till liv*. Artikeln kräver inte enbart skydd för barn mot att bli dödade utan även barns rätt till utveckling. FN-kommittén har lagt stor vikt vid barns tidiga utveckling, inklusive rätten till lek.

Artikel 12, barn måste få möjlighet att göra sig hörda och påverka sin egen situation. Det finns även ett element av deltagande och inflytande. Denna princip om rätten till att fritt uttrycka sin åsikt och att bli hörd förutsätter att såväl myndigheter, kommuner, landsting som domstolar aktivt arbetar för detta.³¹

I artikel 4 tas frågan upp om politiska åtgärder för att genomföra konventionens krav. I artikeln står ”att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och

³⁰ Hammarberg 2006, s. 7

³¹ Hammarberg 2006, s.13

andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete". (art. 4)³²

Vid FN:s specialsession om barn i maj 2002 lovade regeringarna att man skulle överväga att se över lagstiftningen och utforma handlingsplaner för barnets rättigheter. Andra förslag som kom upp var att man skulle inrätta en Barnombudsman och att utveckla system för att pröva effektiviteten i åtgärderna. Regeringen har skyldighet att informera alla medborgare, också barn och unga, om konventionens bestämmelser och principer. Rapporten till FN-kommittén ska även göras tillgänglig för allmänheten.³³

Vad gäller *yttersta av tillgängliga resurser* accepterar konventionen att fattigare stater kan få problem att förverkliga en del rättigheter som kräver materiella resurser. Framförallt vid kravet om varje barns rätt till en adekvat levnadsstandard som möjliggör en fysisk, psykisk, andlig, moralisk och sociala utveckling (art. 27) För att den rätten ska kunna utnyttjas ska staterna *vidta lämpliga åtgärder inom ramen för sina resurser*.³⁴ Detta innebär att även om resursbrist kan begränsa insatserna, så gäller det för regeringen att den verkligen gör sitt yttersta, och dessutom visa att den faktiskt gör det, i planering och handling.³⁵

Vid internationellt samarbete och biståndsinsatser bör såväl de mottagande som de givande regeringarna anpassa sin hållning i sådant samarbete i barnvänlig riktning, både kvalitativt och kvantitativt.³⁶ I artikel 24 (rätten till hälsa, sjukvård och rehabilitering) och artikel 28 (rätt till utbildning) står det dessutom: "... *särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov*".³⁷

Rätten till utbildning

I artikel 28, rätten till utbildning, erkänner konventionsstaterna barnets rätt till utbildning. För att kunna göra verklighet av detta ska:

- a) grundutbildning göras obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla.

³² Hammarberg 2006, s.13

³³ Hammarberg 2006, s.16

³⁴ Hammarberg 2006, s.16

³⁵ Hammarberg 2006, s.18

³⁶ Hammarberg 2006, s.18

³⁷ Hammarberg 2006, s.46

- b) uppmuntra utvecklingen av olika former av vidarestudier efter grundskoleutbildningen, såväl allmän utbildning som yrkesutbildning och de ska även göra dessa tillgängliga och åtkomliga för alla barn. För att underlätta detta även här införa kostnadsfri utbildning och ge ekonomiskt stöd vid behov.
- c) göra högre utbildning tillgänglig för alla.
- d) se till att studierådgivning och yrkesorientering finns tillgänglig och åtkomlig för alla barn.
- e) samt vidta åtgärder för att uppmuntra närvaro i skolan och minska antalet barn som hoppar av skolan.

Konventionsstaterna ska se till att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och stämmer överens med konventionen.

Konventionsstaterna ska även främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor för att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen. Men även för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder.

I artikel 29 fastställs att barnets utbildning ska syfta till att:

- a) utveckla barnets fulla möjligheter utifrån personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga.
- b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som formulerats i FN:s stadga.
- c) utveckla respekt för barnets föräldrar, kulturella identitet, språk och värden, för landet det bor i och ursprungslandets nationella värden och för andra kulturer.
- d) förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar.

Ingenting i artikel 28 och 29 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att etablera och driva utbildningsanstalter, under de förutsättningarna att de följer de ovanstående uppställda principerna i artikel 29. Man måste även på dessa utbildningsanstalter se till att kraven på utbildningen uppfylls så att de stämmer överens med vad staten angivit som minimistandard.

Artikel 32 behandlar barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning, det får heller inte äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling. Vidare i artiklarna 33, 34 och 35 tar man upp skydd mot narkotika, sexuellt utnyttjande och förhindrande av handel med barn. Konventionsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att förhindra detta genom t.ex lagstiftning såväl som nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder, alltså inom landet och i samarbete med andra länder.

2.1 Etiopien

Etiopien antog 1995 en ny grundlag och blev då den Demokratiska förbundsrepubliken Etiopien. Staten är ansvarig för nationellt försvar, utrikesrelationer och allmän politik för gemensamma intressen och förmåner. Staten omfattar nio autonoma delstater med egenbestämmande. Grundlagen är överordnad hela landet. Mänskliga rättigheter och friheter är okränkbara och obestridliga. Dessutom är staten och religionen separata och det finns ingen statsreligion. Staten blandar sig inte i religiösa frågor och vice versa. Alla människor är enligt Etiopiens regering lika inför lagen och ska vara garanterade jämlik och effektivt skydd utan att diskrimineras på grund av ras, nation, nationalitet, eller annat socialt ursprung, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åsikt, födelse eller annan status. Alla har rätt till tankefrihet, samvete och religion och friheten att utöva denna. Alla människor har en okränkbar och obestridlig rätt till liv, privatliv och personlig säkerhet och frihet. Det är en demokratisk rättighet att ha åsikter och frihet att uttrycka dem utan hinder. Pressfrihet och frihet till konstnärlig kreativitet är också garanterad utan förbud i form av censur.

I grundlagen finns riktlinjer för externa relationer där man förespråkar att respektera jämlikheten och suveräniteten hos andra stater och att inte blanda sig i deras interna angelägenheter.³⁸

Före 1974 hade Etiopien en uppskattad analfabetism på över 90 procent. I jämförelse med resten av Afrika låg man efter i fråga om att tillhandahålla skolor och universitet. Efter revolutionen 1974 lades stor tonvikt på att öka läskunnigheten på landsbygden. Ungefär 13 procent av den nationella budgeten gick till utbildningssektorn 1992. Vid 1995 hade

³⁸ Ethiopian Embassy Stockholm

analfabetismen sjunkit väsentligt till 64,5 procent. Den analfabetismen för år 2000 beräknades vara ännu lägre med 61,3 procent (män, 56,1 procent; kvinnor, 66,6 procent).³⁹

2.2 Tidig utbildning på Etiopiens landsbygd

Utvecklingen av utbildningssystemet i Etiopien karaktäriseras av två huvudtraditioner – traditionellt och västerländskt system. Det traditionella tillvägagångssättet har karaktäriserat den etiopiska utbildningen genom landets hela historia medan det västerländska synsättet på utbildning har haft stor framgång sedan början av 1900-talet. Det traditionella systemet är djupt rotat i den etiopiska ortodoxa kyrkan och är ett av de äldsta utbildningssystemen i världen. Under århundraden var ortodoxa kyrkor och kloster de enda centra för formellt lärande från förskola till universitetsnivå. I slutet av 1800-talet skedde en del förändringar i den formella utbildningen för små barn. Kejsaren Menelik II (kejsare mellan 1889-1913) insåg att en förbättrad utbildning var nödvändigt för ett modernt Etiopien. Bland annat etablerades den första offentliga skolan 1908, men redan åtta år innan dess startades den första moderna förskolan (kindergarten). Den här skolan startades för barnen till franska konsulter vilka var där för att hjälpa till med att bygga Etiopiens första järnväg. Dessa förskolor fanns i stadsområden och drevs av missionärer, privata organisationer och ”the Ministry of Social Affairs and Development”. Vid den tiden ägnade den federala regeringen lite uppmärksamhet åt tidig utbildning då de tyckte att knappa resurser skulle läggas på att skapa läskunniga vuxna som skulle driva den framväxande moderna staten.⁴⁰

Efter den socialistiska revolutionen 1974 expanderades grundskoleutbildningen. Och som ett resultat av antalet kvinnor som deltog i ekonomiska aktiviteter ökade, ökade också behovet av inrättningar för att ta hand om barnen. Detta bidrog till etableringen av daghem för tidig omsorg och utbildning. För att möta behovet av lärare på denna nivå öppnades ett utbildningscentra för förskolelärare i huvudstaden Addis Abeba. Dessutom introducerades specialiserade institutioner för förskoleverksamheten/utbildning i tidig ålder på Utbildningsdepartementet. Något som också bidrog till expansionen av utbildning i tidig ålder under den socialistiska perioden var *The National Literacy Campaign* som stöddes av

³⁹Encyclopedia of the Nations

⁴⁰Hoot, James L. Szente, Judith. Mebratu, Belete. (2004) *Early education in Ethiopia: Progress and prospects*. Early Childhood Education Journal, Vol 32, No 1, augusti 2004

UNESCO i slutet av 1970-talet. Samtidigt som kampanjen stödde läskunnigheten i städerna så expanderade den även utbildningen till landsbygden, där majoriteten av befolkningen bor.⁴¹

1994 formulerade Etiopien sin nya utbildningspolitik. Denna politik tar upp nationens utbildningsmål från förskolan till gymnasienivå. Tack vare denna politik har grundskoleutbildningen (årskurs 1-8) fått avsevärt större uppmärksamhet från regeringen än utbildningen för förskolebarn.⁴²

Resurserna har inte heller räckt till för att kunna erbjuda ens grundläggande förskoleutbildning till etiopiska barn. Emellertid erkänner Utbildningsdepartementet vikten av utbildning av hög kvalitet på denna nivå varför departementet för närvarande (år 2002) uppmanar privata institutioner och individer att investera i utbildning på denna nivå. Således genom NGO's, missioner, privatpersoner, religiösa institutioner, och andra organisationer, har ett antal förskolor börjat återuppstå i stadsområden. Trots det har endast ett fåtal föräldrar råd att låta deras barn delta i sådana program. Samtidigt som bristen på tillgång till förskoleprogram finns en brist på kvalificerade lärare för dessa program. Nya direktiv från Utbildningsdepartementet 2002 kräver att de som undervisar i dessa förskoleprogram måste ha gått ut gymnasiet samt även gått ytterligare en 3 månaders specialutbildning. Men det finns få platser och medel för att kunna erhålla en sådan utbildning.⁴³

Med hänsyn till de problemen med att kunna erbjuda kvalitetsutbildning för förskolebarn, har den nuvarande regeringen i Etiopien tagit ett beslut om att investera ännu mer i vad de flesta nationer kallar ”grundläggande utbildning”, dvs. grundskolan. I Etiopien menas grundläggande utbildning årskurs 1-4 (cykel 1) årskurs 5-8 (cykel 2). I detta avseende har regeringen nyligen börjat ökat stödet för lärarutbildningar men trots detta är bristen på kvalificerade lärare fortfarande ett stort problem.⁴⁴

Även om Etiopiens regering har kommit fram till att förbättrad grundskoleutbildning är det bästa hoppet för framtiden kvarstår det många problem som är svåra att överbrygga. Dessa inkluderar stora ekonomiska barriärer, tidiga äktenskap och traditionella kvinnliga roller, attityder till utbildning, utbildning av lärare och klassrummets verkligheter.⁴⁵ Men för att stimulera efterfrågan av utbildning och försök att utplåna andra hinder för att kunna gå i

⁴¹ Hoot 2004

⁴² Hoot 2004

⁴³ Hoot 2004

⁴⁴ Hoot 2004

⁴⁵ Hoot 2004

skolan har regeringen avskaffat skolavgifter för statliga skolor samt även implementerat ett program för livsmedelsbistånd i grundskolor. Samt förlängt skolplikten från årskurs 1-6 till årskurs 1-8.⁴⁶

I synnerhet på landsbygden i Etiopien där majoriteten av befolkningen lever hämmar dagliga ekonomiska realiteter utsikterna för att förbättra utbildningen för små barn. Etiopiens ekonomi bygger på jordbruk, en sektor av ekonomin som lider av återkommande torka och ineffektiva odlingsmetoder. På grund av dessa faktorer befinner sig 46 % av befolkningen under internationella fattigdomsgränsen. Vilket leder till att familjerna på landsbygden behöver barnens hjälp att försörja familjen istället för att gå i skolan. Medan det håller på att förändras i städerna där utbildning ses som ett utav de få medlen för en förbättrad ekonomi i staden. Fler och fler familjer anlitar studiehjälp till små barn med hopp om att de ska prestera bättre i skolan. (Hoot) Flertalet studier från både utvecklingsländer och utvecklade länder har betonat förhållandet mellan hushållsinkomst och barnets skolgång. Andra studier visar på vikten av faktorer utanför utbildningssektorn som påverkar skolresultaten. Faktorer såsom undernäring och andra interventioner som till exempel avmaskningsprogram.⁴⁷

Medan det inte går att urskilja några större skillnader i utbildningsnivåer i jämförelser mellan olika delar av befolkningen vad gäller välstånd. Finns det däremot ett samband mellan ekonomiskt välstånd och kön vad gäller utbildningsresultat i Etiopien. Därtill finns stora skillnader i utbildningsresultat mellan flickor och pojkar inom samma kvintil, vilket innebär att hushåll tenderar att underinvestera i flickors utbildning i Etiopien. Chaudry har funnit att en negativ snedfördelning av flickor inom grundskolan. Samtidigt som fler pojkar och flickor går i skolan, har pojkarna skolgång ökat mer relativt flickornas. För flickor är det 8-10 % mindre sannolikt än för pojkar att gå klart grundskolan. Även om flickor till en början går i skolan är det alltså liten sannolikhet att de fullföljer grundskolan.⁴⁸

Tidiga äktenskap och traditionella kvinnliga könsroller är ett av hindren för tidig utbildning. Dessa traditioner är fortfarande tydliga på landsbygden även om det håller på att förändras i stadsområdena. Familjerna ser tidiga äktenskap som ett sätt att förbättra deras ekonomiska status, att stärka banden mellan gifta familjer, att öka sannolikheten att flickorna är oskulder när de gifter sig samt att undvika att ha en gift dotter senare i livet. Dessa attityder och

⁴⁶ Chaudhury, Nazmul. Christiansen, Luc, Niaz Asadullah, Mohammad. (2006) *Schools, Households, Risk and Gender, Determinants of Child schooling I Ethiopia*. CSAE WPS/2006-06

⁴⁷ Chaudhury 2006

⁴⁸ Chaudhury 2006

värderingar utgör ett stort hinder för flickor att kunna delta i utbildning på alla nivåer . Även om det håller på att ske en förändring i de större städerna är det fortfarande inte ovanligt att se barn gifta sig redan i åldrarna 9-12. Tillsammans med tidiga äktenskap kommer ofta tidiga graviditeter med medföljande komplikationer vilka ofta resulterar i allvarliga skador och/eller dödsfall av både barn och moder. Detta sätter ännu större ekonomisk press på de överlevande. Dessutom eftersom flickorna tenderar att gifta sig tidigt och därmed ofta förpassas till ett liv av barnomsorg och traditionella sysslor är det inte konstigt att familjer med så begränsade inkomster är ovilliga att satsa ekonomiskt på utbildning för flickorna. För att uppmärksamma detta problem har Utbildningsdepartementet jobbat med att hitta sätt för att inkludera formella diskussioner av den här typen av frågor i nya läroplaner.⁴⁹

Attityder till utbildning

Låg utbildning och låga ambitioner hos föräldrarna utgör ytterligare ett en utmaning för tidig utbildning. Läskunnigheten låg på 43 % i Etiopien 2003 och ambitionerna för barns utbildning är låga. Dessutom är föräldrarna som hoppas på att en utbildning ska bidra med bättre möjligheterna för deras barn omedvetna om den forskning som stöder lekorienterade tillvägagångssätt till inläring i de tidiga årskurserna framför de traditionella akademiska tillvägagångssätten. Vid intervjuer utförda av författarna (Hoot, Szente och Mebratu) med ett antal förskolelärare 2001 berättar en lärare att de flesta familjerna inte förstår betydelsen av förskoleutbildning i allmänhet och vilken roll leken spelar när det gäller utbildning i synnerhet för barn. Som ett resultat av detta utvärderas barnens prestationer i akademiska mått, dvs. hur långt barnet kan räkna siffror, läsa upp alfabetet osv. Detta är ett skäl till varför de flesta förskolorna följer de undervisningsmetoderna som liknar de metoder som används i grundskolan istället för att betona/framhålla kreativt lekande. Ett annat skäl till låga ambitioner vad gäller tidig utbildning skulle kunna vara det faktum att sannolikheten för att barnen ska komma in på en högre utbildning eller ens gå färdigt gymnasiet är mycket liten. Men Etiopiens regering arbetar med att öppna nya lärosäten för högre utbildning och utöka existerande program. Vilket borde öka sannolikheten för att kunna anta fler elever och ge både elever och familjer större hopp om att en strävan efter högre utbildning kommer att löna sig.⁵⁰

I hushåll med bättre utbildade vuxna och de som bor i bättre utbildade samhällen är det större sannolikhet att barnen går i grundskolan. För varje extra år av utbildning av hushållets högste

⁴⁹ Hoot 2004

⁵⁰ Hoot 2004

medlem ökar sannolikheten att ett barn blir inskrivet i skolan med 1,1 procentenheter på landsbygden. Den positiva effekten på hushållets utbildning är speciellt märkbar vid avgörandet om flickors första inskrivning, där varje år extra år av utbildning ökar sannolikheten för en flicka inskrivning med 1,6 %. Det bidrar även till externa positiva effekter av skolgång på samhällsnivå, i synnerhet förknippat med kvinnlig läskunnighet. Detta är mest märkbart på landsbygden: en ökning av 10 procentenheter av kvinnlig läskunnighet i ett samhälle på landsbygden resulterade i en ökning 4,5 procentenheter av sannolikheten för inskrivning av flickor och en ökning av 3,7 procentenheter av sannolikheten för inskrivning av pojkar. Medan ökad manlig läskunnighet mest verkar vara till förmån för inskrivning av pojkar i skolan. Dessa resultat skulle kunna indikera att den individuella efterfrågan på utbildning är delvis format av samhällspreferenser och sociala normer.⁵¹

En annan faktor som kan utgöra ett problem speciellt på landsbygden är att det kan vara långa avstånd till skolan. Föräldrarna är ovilliga att skicka deras barn till skolan om den ligger för långt bort. Till exempel för familjer som bor mellan sju och tolv kilometer från skolan är det 12 % mindre sannolikhet att de skickar deras döttrar och 18 % mindre av sönerna till grundskolan. Om en skola ligger mer än tretton kilometer bort är sannolikheten 17,6 % mindre för att barnen ska skickas till skolan. Detta tyder på att reformer för utbudet i utbildningssektorn (alltså byggandet av nya skolor och klassrum i bristområden) fortsättningsvis kommer att vara en kritisk faktor vad gäller ökningen av barn som går i grundskolan.⁵²

Som i många andra länder anses det även i Etiopien att undervisa små barn är ett arbete med låg status och med jämförelsevis låg lön resulterar detta i ett litet intresse av läraryrket. Många lärare lämnar yrket redan efter ett eller två år för högre avlönade arbeten. Därmed betraktar nyutexaminerade lärare detta som en språngbräda för framtids karriärmöjligheter.⁵³

Klassrummets verkligheter såsom hög elev-lärartäthet, brist på skolmaterial, frågor kring läroplaner, könsfördomar utgör även svåra utmaningar för lärarna i deras arbete. Det är inte ovanligt att fem barn får samsas om en bok och med små klassrum är det svårt för lärarna att kunna ge varje barn individuell uppmärksamhet. I denna skolmiljö är det svårt för både lärare och elever att motiveras. En av de senaste reformerna innebär att lärarna ges ytterligare ansvar för att anpassa den nationella läroplanen till de lokala regionernas speciella behov. Eftersom

⁵¹ Chaudhury 2006

⁵² Chaudhury 2006

⁵³ Hoot 2004

det talas över 80 språk i Etiopien blir detta en stor börda för de redan överansträngda lärarna.⁵⁴

Det finns alltså många olika faktorer som spelar in då det gäller svårigheterna med att öka deltagandet i både för- och grundskola på Etiopiens landsbygd. 16 juni 2004 samlades en grupp av unga etiopier för att ta en närmare titt på det egna landets utbildningssystem. Gruppen som kallar sig ”The Ethiopian Youth Forum” hade en lobbyverksamhet för att hjälpa barn, speciellt flickor, att kunna gå i skolan. Gruppen utförde en undersökning⁵⁵ för att samla information om den, i hela landet, växande rörelsen för fri tillgång till grundskoleutbildning. Man intervjuade 550 elever i 20 grundskolor men trots att det var en förhållandevis liten undersökning var resultaten man fann uppseendeväckande. Största anledningen till frånvaro (69 procent), föräldrarna hade inte råd att betala skolavgifterna. Efter det var brist på skolmaterial den näst största anledningen. Familjerna hade helt enkelt inte råd att köpa basmaterial såsom uniformer, böcker, pennor och papper. Andra hinder man fann i undersökningen varierade från att barnen stannade hemma för att utföra hushållsarbete (18 procent), bära vatten (8 procent), barnen hade för långt att gå till skolan (13 procent), eller att ingen kunde följa dem till skolan (7 procent).⁵⁶

3. Child Friendly Schools

Modellen Child Friendly Schools grundar sig i barnkonventionen. Ramverket för CFS för samman de grundläggande rättigheterna som är listade i den. (Child Friendly Schools – Safe Schools, Key note speech, Second International Symposium on Children at Risk and in Need of Protection) CFS-modellen har vuxit fram som UNICEF’s främsta medel för att förespråka och främja kvalitetsutbildning för alla barn. Modellen kan ses som ett holistiskt instrument för att föra samman ett omfattande utbud av interventioner för kvalitetsutbildning. CFS har blivit det huvudsakliga tillvägagångssättet i ett nätverk av internationella och nationella partners vilka förespråkar kvalitetsutbildning för alla barn, både i vardagen men även vid nödlägen.⁵⁷

En grundläggande tanke bakom ”Child Friendly Schools” enligt UNICEF är att placera barnets behov i centrum. Skolans personal får utbildning för att de ska kunna hantera den

⁵⁴ Hoot 2004

⁵⁵ Undersökningen utfördes med stöd av UNICEF.

⁵⁶ Unicef

⁵⁷ Unicef

specifika sociala situation de arbetar i. Det kan innebära psykologisk hjälp till traumatiserade barn, anpassning för handikappade elever, särskild hänsyn till flickors situation utifrån ett könsperspektiv samt extra utbildning inom hälsa och sanitet.

"Child Friendly Schools är en pilotverksamhet för att identifiera hur kvalitén i skolan kan bli bättre. Här kan man integrera jämställdhet och andra sociala frågor i skolan. Modellen är ett viktigt verktyg för att hitta nya lösningar och skapa dialog kring hur den befintliga skolan kan utvecklas, avslutar Malin Elisson från ambassaden i Addis Abeba".⁵⁸

CFS-modellen är utformad för att uppmuntra skolor och utbildningssystem att gradvis röra sig mot en kvalitetsstandard för att garantera utveckling av barnet.⁵⁹

Begreppet "Child Friendly School" betyder att det är en skola som söker barn. Som hela tiden identifierar det exkluderade barnet, för att kunna få det tillbaka till skolan och inkludera det i undervisningen. Skolan uppnår detta genom att inrätta en föräldra-samhälle-skol-kommitté som är ansvarig för:

- a) kartläggning av skolan för att identifiera varje hushåll i skolans upptagningsområde genom ålder, kön och andra egenskaper såsom handikapp, minoritet och invandrare till exempel.
- b) nära uppföljning av barn som löper risk att misslyckas, hoppa av, och låg närvaro.
- c) förbereda rapporter för bedömning av behov som ska lämnas till föräldra-lärarkommittéer och till planering på distriktsnivå.

Tanken är att man ska agera för barnets bästa och barnets behov står i centrum för att förverkliga barnets fulla potential, se till helheten, och med vad som händer med barnen före och efter skolan. *CFS erkänner odelbarheten av barnets rättigheter*. Rätten till utbildning har stor inverkan på barnets rätt till hälsa, skydd och deltagande.

Det ska vara en miljö av bra nyttig kvalitetsutbildning, alltså ska den:

- a) inkludera alla flickor, handikappade och minoriteter.
- b) innehålla interaktiva, deltagande inlärningsprocesser, relevant innehåll, det lärande barnet står i centrum, och det ska ske med en utbildad lärare.
- c) vara hälsosam och skydda barnen.
- d) genusmedveten.

⁵⁸ Sida

⁵⁹ The Communication Initiative Network

- e) vara involverad med barn, familjer och samhället.

Främja skolbaserad styrning: det är alltså en decentraliserad skolbaserad förvaltning som kan hjälpa till att:

- a) lägga beslutsfattande där det gör en riktig skillnad.
- b) uppmuntra lokala innovationer.
- c) öka relevansen och flexibiliteten hos utbildningen för lokala förhållanden och behov.
- d) öka betydelsen och kvaliteten på utbildningen genomgående i hela skolan.
- e) stimulera deltagande i, och en känsla av förfogande av, skolan genom dess olika samhällspartners.
- f) samt skapa en starkare lokal efterfrågan och mer resurser för utbildning.

Därför är CFS ett konkret slutresultat av utbildningsreformer som förespråkar decentraliserad, och skolbaserad ledning genom att låta skolan återuppta sin roll som den primära förändringsfaktorn i samhället.⁶⁰

I artikel 28, rätten till utbildning fastställs att grundutbildning ska vara obligatorisk och tillgänglig för alla, något som CFS-modellen har specificerat det ytterligare genom att nämna barn som är mer utsatta pga kön, handikapp eller att det tillhör en minoritet. Samtidigt som det speglas i artikel 2, att alla barn har lika människovärde. Barnets bästa står i centrum och det ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter och kunna påverka sin egen situation, något som också har sitt ursprung i barnkonventionen. Utvecklingsekologin tar också upp vikten av relationerna mellan barn och förälder men även med omgivande miljöer till exempel skolan. Samt hur viktigt det är för främst barnets utveckling att kunna påverka sina omgivande miljöer. Det optimala är alltså om man kan involvera hela samhället på olika nivåer för att få ett så långsiktigt och hållbart resultat av den här modellen.

3.1 Intervju Barnfondens projekt i Etiopien

Området där projektet finns heter Silti-Aynage där ligger 13-14 mil söder om Addis Abeba. Barnfonden arbetar med barnvänliga skolor i fadderprojekten i de områden där de arbetar i Etiopien. Det är uppdelat i tre åldergrupper, man arbetar med insatser som anpassas efter barnens olika åldrar, förutsättningar och behov. Förutom utbildning arbetas det även med

⁶⁰Child Friendly School as a entry point för Democratization of Education System and Learning

hälso- och sjukvård tillsammans med föräldrarna – insatser för att främja försörjning.

Projektet omfattas av 6 skolor och totalt 7580 barn.

Målet med projektet är att främja utbildningsmöjligheter och förbättra grundläggande utbildning för utsatta barn i Aynage.

I det här området är det mycket fattigdom och det bor mest bönder här. Skolgången är fri, vilket innebär att det inte finns några skolavgifter, men andra avgifter kan förekomma. Barnen behövs ofta hemma för att hjälpa till med hushållet och familjens försörjning. Här gäller det då att hitta förutsättningar för att barnen ska kunna gå i skolan.

Det är främst barn som går i grundskolan som berörs av projektet eftersom projektet arbetar med att förbättra möjligheterna till att kunna gå i grundskola. Förutom insatserna i grundskolorna så arbetar de med ABE-skolor⁶¹ som är ett alternativ för dem som hoppat av skolan i förtid för att kunna ta igen förlorad utbildning. ABE-center är till för både barn och vuxna, t.ex när de inte kan ta sig till sin ordinarie skola på grund av olika omständigheter. Till exempel under den perioden som barnet/den vuxna inte kan ta sig till den ordinarie skolan kan de komma hit.

Projektet arbetar för att främja förutsättningarna för att barnen ska kunna gå i skolan. De ser till att det finns skolbyggnader, rusta upp och bygga, installera toaletter, köpa in bänkar och bokhyllor samt även köpa in skolmaterial och böcker. Det rör inte enbart enligt respondenten skolmiljön utan även förbättra möjligheterna att ta sig till och från skolan. Till exempel understryker respondenten att det är viktigt med separata toaletter då det kan vara problematiskt för flickor när de har menstruation. Delvis för att de ska kunna hålla hygien och tvätta sig, men också på så vis se till att de faktiskt går i skolan under denna period.

Etiopien har som sagt fri skolgång och alla barn ska gå i skolan. De flesta barnen i Aynage börjar skolan men det är väldigt få som går klart grundskolan. Ett problem är att barnen hoppar av skolan för att de behövs för familjens försörjning och de börjar då jobba istället. Så här är det viktigt att jobba med och involvera föräldrarna för att visa hur viktigt det är med utbildning. Detta för att skapa en långsiktig förändring. Målet med projektet är barnfokuserat och de arbetar med pedagogiska utbildningsmetoder som utifrån dessa har fyra målsättningar:

1. Utbilda lärare samt ta fram, trycka upp och köpa in utbildningsmaterial som är lämpligt för barnens ålder och utveckling.

⁶¹ Alternative Basic Education

2. Skapa en trygg och utvecklande skolmiljö genom att bygga skolbyggnader och se till att det finns möbler.
3. Öka barnens och föräldrarnas deltagande så att de är involverade i undervisningen. Utbildningsmetoderna är pedagogiska och barnvänliga. Barnen/ungdomarna utbildas även i ledarskap för att öka engagemanget och visa möjligheterna med utbildning.
4. ABE-center för att skapa förutsättningar för de som inte kan delta i ordinarie undervisning. Till exempel för barn som hoppat av skolan eller att barnet behöver extra stöd och undervisning. Eller så går barnet tillfälligt tills det finns möjlighet att gå i sin ordinarie skola igen.

Det finns också insatser för barn som har särskilt behov av stöd. T.ex inom ramen för det här projektet har det delats ut extra skolmaterial till de barnen som har det absolut fattigast, som inte har råd att bekosta sådant. Skolorna handikappsanpassas också. I den mån det går försöker man lyfta insatser till de barnen. Barnfonden har startat flickklubbar (i alla sex skolorna) där flickorna kan träffas och prata om problem som de upplever. Ibland är lärarna med på träffarna och diskuterar problemen. Det finns även pojklubbar och det finns elevråd där eleverna arbetar tillsammans med rektor och lärare. Problem som tas upp kan vara att det är svårt att göra läxorna hemma eftersom de saknas belysning och barnen har sysslor som de måste hjälpa till med. I klubbarna diskuteras det hur dessa problem skulle kunna lösas.

Skolorna som projektet arbetar med att förbättra är statliga och drivs i kommunal regi. Och projektet arbetar även tillsammans med lokala myndigheter för ett långsiktigt arbete och hållbar utveckling. I det här fallet har det skett så pass stora förändringar enligt respondenten att andra skolor i regionen som inte omfattas av projektet tagit till sig modellen. Man arbetar för att främja barns rättigheter, lyssnar på barnen och låter dem säga sin åsikt. Där ingår ledarskapsutbildning för ungdomarna, elevråd etc. och man delar ut stipendier till duktiga barn.

Det är ett treårigt projekt som startade januari 2010 och håller på fram till december 2012 och under de här tre åren arbetar de för att täcka behoven som har kartlagts innan projektet startades. Arbetet ska vara hållbart, långsiktigt och väl förankrat i samhället. Barnen och familjerna har deltagit i planering av insatserna och vid genomförandet, utvärdering och förändringar. Invånarna i området är delaktiga och kan hela tiden vara med och påverka. Lokalt även en föräldrakommitté startats som lyfter barnens och familjernas röst. I kommittén finns även ungdomsrepresentanter.

Projektet arbetar därför mycket med att informera och involvera familjerna för att hitta möjligheter. Föräldrarna måste själva se att det är viktigt att vara med och skapa förutsättningarna. Samt att de ser att de har möjlighet att förändra.

Skydd för barnet och barnets rättigheter, är också något som kommittén och klubbar jobbar för. T.ex skadliga traditioner såsom tidiga äktenskap och omskärelse. I artikel 29 i barnkonventionen fastställs att respekt ska utvecklas för bland annat barnets föräldrar och kulturella identitet. Detta kan ses i motljus av dessa skadliga traditioner och hur svårt det kan vara att föra samman målen. Andra problem kan vara att de har långt till skolan, vägen kan vara farlig vid översvämningar och det kan bli väldigt mörkt under vissa årstider. Det är till exempel vid sådana här tillfällen som ett barn istället kan gå till en ABE-skola tillfälligt.

Lessons learned

Respondenten understryker att insatserna utvärderas hela tiden och förändringar görs då det finns ett behov för det. Projektet tar också tillvara på det de lärt sig för att utveckla arbetet, både kort- och långsiktigt, och tar med sig sina lärdomar. Utomstående personer och personal från projektet från respektive organisationer jobbar i nära anslutning med föräldrar och barn. Alla är involverade. Allas kunskaper och erfarenheter tas tillvara och man lyssnar på barnen.

Respondenten poängterar att projektet är för alla barn. Vissa insatser har varit till för flickorna, t.ex flickklubbarna, för att flickor är en utsatt grupp som är i behov av extra stöd på många sätt. Flickor är ofta utsatta för tidiga äktenskap och har behov av separata toaletter samt bindor vid menstruation. De löper därför större risk att utebli från undervisningen eftersom de i annat fall antagligen skulle sluta gå i skolan på grund av detta. Även om det skett en positiv utveckling för flickor måste de i projektet även arbeta med pojkar. För att det ska ske utveckling måste det arbetas med stöd till både pojkar och flickor och man har sett i området att det finns ett behov av pojklubbar. Pojkarna har andra behov och det är viktigt att alla barn ska få sin röst hörd. Det här är ett område med starkt rotade kulturella traditioner med flickor som gifts bort tidigt, vilket då leder till att familjerna satsar främst på att utbilda pojkar. Men förändring tar tid och utvecklingen måste ske på lång sikt för att det ska kunna ske någon förändring. I en sådan här situation kan en organisation inte bara gå in och säga hur de ska göra.

Svårigheter och utmaningar

Resurserna räcker trots allt inte till, projektet är ett stort stöd men även om man köpt in material fattas det fortfarande material. Det är svårt att arbeta med att öka engagemanget,

förändringsarbete tar tid. Ett annat problem är att valutans värde sjunker och man kan inte köpa in så mycket material som var tänkt från början. Det finns inte möjlighet köpa in så mycket material så att det täcker behoven. Det finns heller inte el i skolorna vilket gör att skoldagarna blir korta under regnperioden när det blir mörkt tidigt, och de har ingen el hemma så de kan inte göra sina läxor. Det finns fortfarande för få skolbyggnader, och många är i dåligt skick.

Projektet och utbildningsmodellen har alltså barnet i centrum och de arbetar aktivt för att involvera hela samhället på alla nivåer. För att försöka främja alla barns möjligheter att inte enbart kunna gå i skolan utan även utvecklas som individer för en långsiktig och hållbar samhällsutveckling.

3.2 UNICEF's Child Friendly Schools: Ethiopia Case Study

Det nuvarande målet för the Government of Ethiopia-UNICEF country programme är att ha 1000 grundskolor certifierade som Child Friendly år 2011. Förutom de redan fastställda målen för CFS har interventionen inkluderat renovering eller byggande av klassrum, pedagogiska center, bibliotek, ECD-center (Early Childhood development), vattenposter och lärarbostäder, anskaffande av möbler, datorer, skrivare, extra läsmaterial mm. Samt handledarmöten för att stödja och uppmuntra flickor till bästa resultat och tillhandahålla med skoluniformer och skolmaterial. Vid en fallstudie från 2010 UNICEF utförd har de kommit fram till följande: Resultaten visar trots att det finns mycket kvar att göra, att intressenter på alla nivåer av planeringen och implementeringen, är nöjda med det som uppnåtts så här långt. Föräldra- och lärarkommittéerna, rektorer och elever uppger att skillnaden i det generella utseendet och attraktionskraften av den fysiska miljön före och efter en introduktion av CFS var signifikant. Till exempel var 85 % av eleverna nöjda med resultatet av förbättringarna överlag vad gäller kvalitén på klassrum och bibliotek. Cirka 75 % av eleverna var också nöjda med tillgången till vatten och sanitära anläggningar. Dock i vissa fall rapporterade barnen att tillgången till vatten var begränsad och de sanitära anläggningarna var ohygieniska. Inskrivningarna i skolan har stadigt ökat sedan CFS introducerades till fördel för flickor i 67 % av de skolor som besöktes. De åtgärder som vidtagits för att identifiera, skriva in och hålla kvar barn som inte går skolan har också visat sig vara gynnande. Men trots ansträngningar visar skolorna inte några framsteg med att minska avhopp under programmets gång. Det visade sig även att fler pojkar än flickor hoppade av från dessa skolor. Skäl till avhopp angavs vara sjukdom, familjeproblem, behovet av barnarbete, brist på stöd från föräldrar, fattigdom och svält. Alla

skolor som besöktes var medvetna om genusfrågor och hävdade att de är mer lyhörda angående den här frågan nu än de var innan. Trots detta verkar de fortfarande sakna en klar genusstrategi för åtgärder utöver målsättningar för inskrivning i skolan. Planering, implementering, förvaltning, och övervakning/uppföljning av CFS-initiativen var generellt svaga på alla nivåer.⁶²

4. Analys

Vilken rätt barnet har till utbildning fastställs i Konventionen om Barnets rättigheter. Genom att konventionsstaterna erkänt barnets rätt till utbildning så åtar de sig att så gott det går följa de riktlinjer och principer som konventionen ställer upp. Men det är inte alltid en självklarhet ändå för alla barn att kunna utnyttja denna rättighet, speciellt om man bor i ett land där resurserna är få. Och i ett utvecklingsland är det viktigt med bistånd utifrån men utmaningen ligger då i att ge detta bistånd på ett sådant sätt som fungerar i praktiken och inte bara på papperet. Man måste anpassa sitt arbete till det land man hjälper och utgå från landets behov, möjligheter/förutsättningar och önskemål. Modellen "Child Friendly Schools" är en modell där kärnan i arbetet hela tiden är fokuserat på individen (barnet), omgivningen och deltagande från övriga medlemmar i samhället. Det bygger på att alla nivåer i samhället ska vara involverade, från barnet och dess närmiljö till hälso- och sjukvård och andra myndigheter. På detta sätt arbetar man för en långsiktig och hållbar utveckling. Så här långt i arbetet har modellen varit framgångsrik i detta område, Aynage, vilket förmodligen beror på att det finns ett så pass starkt engagemang i hela samhället. Befolkningen har hela tiden fått vara med och bestämma och utveckla arbetet. Det handlar alltså om samspelesprocesser på och mellan alla olika nivåer och hur utvecklingsförloppet blir en produkt av samspelet mellan dessa. På det sättet att det inte bara är miljön som påverkar individen utan även att individen har möjlighet att påverka i alla fall sina närmiljöer. Och i de roller, aktiviteter och relationer som barnet agerar inom ger på detta sätt dem verktyg att faktiskt kunna påverka sina närmiljöer och under ett längre perspektiv leder detta förhoppningsvis till en långsiktig och hållbar utveckling. Inte bara för barnet själv utan för hela samhället. Alltså i utvecklingsekologins dyad (vid observation av båda parter samtidigt) visar då ena medlemmen av en dyaden genomgår en process av utveckling gör den andra parten det också. Så samspelet mellan de allra närmaste kring har spelat första hand en viktig roll i dess utveckling. Vidare är som sagt

⁶² UNICEF's Child Friendly Schools: Ethiopia Case Study, 2010

denna dyad beroende av en tredje part till exempel släktingar eller grannar, om en sådan skulle saknas bryts utvecklingsprocessen ner samma princip gäller för andra miljöer. Det krävs sociala sammankopplingar, gemensamt deltagande, kommunikation och information mellan dessa miljöer för att utvecklingsprocessen ska gynnas inom dessa. Utvecklingen definieras som individens växande kapacitet att upptäcka, upprätthålla eller förändra den ekologiska miljöns egenskaper.

Vilka kriterier är det då som främjar denna utveckling? Först och främst måste det allra mest grundläggande finnas förstås. Det vill säga en skola att gå till och man ska även kunna ta sig dit, utbildade lärare och tillgång till adekvat utbildningsmaterial. Bara att ta sig till skolan kan vara svårt på grund av antingen väderförhållanden eller föräldrarna har av olika anledningar helt enkelt inte råd att skicka sina barn till skolan. På kort sikt kan det vara en utmaning att motivera att barnen ska gå i skolan när det akut behövs hjälp med familjens försörjning och hushållet. Målet är också att öka barnens och föräldrarnas deltagande så att de är involverade i undervisningen. Det är viktigt med föräldrarnas deltagande för att även de ska förstå hur viktigt det är med utbildning och vilka möjligheter det ger i framtiden. En annan viktig aspekt är att det är ett tidsbegränsat projekt så om inte hela samhället är med och bygger upp en stabil grund tillsammans med Barnfonden blir det svårt att fortsätta efter projektet är färdigt. Det kvarstår dock de yttre faktorerna som kan vara svåra att komma till rätta med, t.ex inflation som gör att man inte längre har möjlighet att köpa in så mycket material som man önskat. Eller med en otillräcklig infrastruktur som gör det svårt att genomföra vissa åtgärder.

4.1 Diskussion

Jag har i denna uppsats försökt att illustrera en modell som utifrån detta projekt där arbetet än så länge ter sig vara välfungerande och framgångsrik på så vis att de lyckats engagera många i samhället. Det går alltid att hitta brister och det är som sagt nästan alltid lättare sagt än gjort. Men i och med att den här modellen försöker engagera alla nivåer samhället och arbetar för att stärka den enskilda individen i olika kontexter skulle den kunna vara ett användbart verktyg för att skapa långsiktig och hållbar utveckling. Men beroende på land och inhemsk lagstiftning kan det vara lättare eller svårare att samarbeta med myndigheterna. Även kulturella och religiösa motsättningar kan vara svåra att hantera. Vid jämförelse med UNICEF's fallstudie visar resultaten på att det har gjorts framsteg på många plan och att de faktiskt når ut till fler barn. Satsningar har gjort för att främja flickors ställning men de ser ett ökat antal av pojkar som hoppar av skolan. Vad kan detta bero på? I det befintliga materialet

finns ingen förklaring till varför det är en företeelse som rör just pojkar men det är något som är värt att efterforska. Samt att det är svårt med planering, ledning, uppföljning. Inget barn, samhälle eller land är det andra likt och allting måste ses ur sitt eget sammanhang och anpassas efter vad som fungerar där. Ett projekt av detta slag fungerar inte om en organisation, i det här fallet Barnfonden, kommer till ett område och bestämmer hur något ska gå till utan det är ett pågående arbete med utvärdering och förändringar görs vartefter brister upptäcks, eller nya behov uppstår. Ett problem i Etiopien som i många andra utvecklingsländer är att det är en extra utmaning för flickor att få möjlighet att gå i skolan. Att just flickor är en speciellt utsatt grupp var anledningen till att flickklubbarna först startade upp, detta för att förhoppningsvis kunna öka möjligheterna för dem att gå i skolan. Vid diskussioner har det kommit fram att det är viktigt med separata toaletter. Exempelvis för att flickorna inte ska missa skolan under menstruationen, vilket kan leda till att de missar så pass mycket att det helt enkelt blir för svårt att komma ikapp och då slutar de helt att gå i skolan. I efterhand startades även pojkklubbar då det fanns ett behov av det också. Det är viktigt att komma ihåg att modellen är till för att främja *alla* barns möjligheter att gå i skolan. Även de som hoppat av tidigare, men också vuxna, har möjlighet att komma till ABE-skolorna istället där de kan få hjälp och stöd att komma ut på arbetsmarknaden. Tyvärr räcker resurserna aldrig riktigt till. Det är trots allt därför det är viktigt att fortsätta arbeta för att uppnå dessa mål. Men detta gäller inte enbart biståndsorganisationerna, det är av stor vikt att regeringar och myndigheter i de berörda länderna tar sitt ansvar och gör vad de kan för att främja barns möjligheter att gå i skolan. Eftersom dessa projekt är tidsbegränsade blir detta viktigt för att kunna upprätthålla och fortsätta arbetet med att förbättra och utveckla en skola som är tillgänglig för alla. I det stora hela skulle man kunna säga att det som stärker individen stärker samhället, vilket lägger grunden för en långsiktig och hållbar utveckling.

Målsättningen med projektet är som sagt att främja möjligheterna för utbildning och förbättra insatserna i grundskolan för utsatta barn i Aynage. I projektet har de arbetat med att försöka i så tidig ålder som möjligt engagera barnen och föräldrarna i deras utbildning på liknande sätt som Bronfenbrenner beskriver synen på utvecklingsförloppet som en produkt av samspelet mellan den växande individen och miljön. Bronfenbrenner poängterar även hur viktigt det är med kommunikation och de sociala sammankopplingarna mellan de olika miljöerna som berörs. Utveckling definieras enligt Bronfenbrenner som individens kapacitet att kunna upptäcka, upprätthålla eller förändra de olika miljöerna som den omges av. Och vad jag kan

läsa av den här studiens resultat är det långsiktiga målet just detta, genom att låta barnen vara delaktiga i beslut som rör deras framtid ge dem verktyg att kunna påverka sin egen situation.

För att ytterligare kunna utvärdera och studera projektets arbete och resultat hade det varit nödvändigt att vara på plats i Aynage. Det skulle kunna vara nästa steg i arbetet med att studera hur biståndsorganisationer arbetar på plats med sina projekt. Men studien har ändå kunnat genomföras tack vare respondenten Catherine Larsson Palomäki som ställt upp på djupintervjun samt hjälpt till att ordna material från projektplaneringen för att försöka ge en så bred bild som möjligt av deras arbete.

Som avslut vill jag tacka min handledare Maria Ericsson för all hjälp och stöd i denna process.

5. Litteraturförteckning

Aguilar, Juan. (2004). *Child Friendly School as a entry point for Democratization of Education System and Learning*. Ministerial Conference on "Education as an investment into the Future Central Asia" 5 April, 2004 Tashkent

Andersson, Bengt-Erik.(1980). Bronfenbrenners utvecklingsekologi, *Inbunden föreläsning vid Nordisk Förenings för Pedagogisk forskning konferens i Göteborg 23-26 oktober 1980*. Stockholm: Barnpsykologiska forskningsgruppen

Bronfenbrenner, Urie. (1979) *The Ecology of Human Development*. Experiments by Nature and Design. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press,

Chaudhury, Nazmul. Christiansen, Luc, Niaz Asadullah, Mohammad. (2006) *Schools, Households, Risk and Gender, Determinants of Child schooling I Ethiopia*. CSAE WPS/2006-06

Darling, Nancy. (2007). *Ecological Systems Theory: The Person in the Center of Circles*. Research in Human Development. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Hammarberg, Thomas. (2006). *Mänskliga rättigheter - Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB

Hoot, James L. Szente, Judith. Mebratu, Belete. (2004) *Early education in Ethiopia: Progress and prospects*. Early Childhood Education Journal, Vol 32, No 1, augusti 2004

Lantz, Annika. (2007). *Intervjumetodik*. Polen: Studentlitteratur

Elektroniska resurser

Barnfonden (Hemsida). <<http://www.barnfonden.se/om-barnfonden/har-arbetar-vi/afrika/etiopien>>2011-05-22

Ethiopian Teachers Education Portal (Hemsida). Vision and Mission and Value. <http://www.moe.gov.et/MOE_Page.aspx?Id=3> 2011-05-27

Ethiopian Embassy Stockholm (Hemsida) Ethiopia, Government System <http://www.ethemb.se/ee_eth_government.html> 2011-05-27

Unicef (Hemsida). In Ethiopia, better education for a better future. <http://www.unicef.org/emerg/ethiopia_34570.html> 2011-05-27

Sida, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Hemsida). Program och projekt, UNICEF tar skolan till eleven. < <http://www.sida.se/Svenska/Lander--regioner/Afrika/Etiopien/Program-och-projekt1/UNICEF-tar-skolan-till-eleven/http://www.unicef.org/ethiopia/overview.html> > 2011-05-27

The Communication Initiative Network (Hemsida). UNICEF's Child-Friendly Schools: Ethiopia Case Study
<<http://www.comminit.com/en/node/330108>> 2011-05-27

Encyclopedia of the Nations (Hemsida). Ethiopia; Education
<<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Ethiopia-EDUCATION.html>> 2011-05-27

Unicef, Unite for children (Hemsida), Devpro Resource Center, Child Friendly Schools
<http://www.unicef.org/devpro/46000_50049.html>2012-01-03

Unicef, Barnkonventionen, frågor och svar.

<<http://unicef.se/barnkonventionen/fragor-och-svar>>2012-01-03

Bilaga 1.

